

Ekoturizm Kaynaklarının Geliştirilmesi: Doğu Marmara Bölgesi Örneği

Bayram AKAY¹

Burhanettin ZENGİN²

¹ Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, SAKARYA

² Sakarya Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, SAKARYA

Özet

Bu çalışmada ekoturizm kavramına yönelik giriş bilgileri verildikten sonra, Doğu Marmara Bölgesi'nin (Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya ve Yalova) ekoturizmi potansiyeli açısından arz kaynakları incelenmiştir. Araştırma ikincil veri kaynaklarından elde edilen veriler üzerinden yürütülmüş ve verilerin analizi nitel araştırma yöntemlerinden GZFT (SWOT) analiz tekniği kullanılarak yapılmıştır. Sonuç olarak, bölge sayısız ekolojik kaynaklara (400 yayla, ormanlar, flora ve fauna çeşitliliği, mağaralar, şelaleler, göl ve göletler, tabiat parkları, doğa yürüyüşü alanları, dağlar, akarsular, kaplıcalar vb) ve kültürel değerlere sahip olmasına rağmen henüz yeterli ilgiyi görmemektedir. Ortak pazarlama anlayışının ortalama kalış süresini, turist sayısını artıracığı ve etkin tanıtıma katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bölgede turizmi en gelişmiş il Bolu olup, bu il ile benzerlikler arz eden diğer iller de ekoturizm açısından geliştirilebilecek niteliktedir.

Anahtar kelimeler: Ekoturizm, Ekolojik Kaynak, Eko Turist, Doğu Marmara Bölgesi

Improvement of Ecotourism Resources: A Sample Eastern Marmara Region

Abstract

In this study after giving introduction information about concept of ecotourism, sources of supply were investigated in terms of ecotourism potential in the Eastern Marmara Region (Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya and Yalova). Study has been conducted on data obtained from secondary data sources and analyzed by using SWOT analyze technique. Analyses has been shown that the region has numerous ecological resources (400 plateaus, forests, diversity of flora and fauna, caves, waterfalls, lakes and ponds, nature parks, trekking areas, mountains, springs, thermal sources, ect) and cultural values but these have not been taken care much enough yet. Common share of marketing concept is to increase duration of average night stay, number of tourists and effective presentation. Bolu city and its environment are the most developed areas which can be developed similarities with other cities and regions in terms of quality eco-tourism.

Key words: Eco-Tourism, Ecological Resource, Eco Tourist, Eastern Marmara Region

LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Bilindiği gibi insanları seyahate sevk eden pek çok motifler söz konusudur ve günümüzde de bu motiflerin etkisiyle pek çok turizm çeşidi ortaya çıkmış olup bunlardan biri de ekoturizmdir. Ekoturizm, ilk defa Alp Dağlarına giden turistlere yöredeki çiftçilerin evlerinin bir bölümünü açmasıyla başlamış olup, “doğadan zevk alma ve doğanın kıymetini bilme” şeklinde tanımlanır (Bozok ve Yılmaz, 2008:111). Diğer bir tanıma göre ekoturizm; çevresel ve kültürel değerlere koruyucu ve duyarlı bir anlayışla yaklaşan ekolojik sürdürülebilirlik temelli turizm türüdür (Beeton, 1998:2). Uluslararası Ekoturizm Topluluğuna (TIES, 1990) göre ise; “ekoturizm, çevreyi koruyan ve yerel halkın refahını gözetken, doğal alanlara karşı duyarlı seyahat” dir. Görüldüğü gibi ekoturizmin evrensel kabul görmüş tek bir tanımı ve tam olarak bilinen eko turist pazarı pek mevcut değildir. Ekoturizm ve eko turisti, Hawkins ve Karaca (1998), Ekoturizm Topluluğu (1993), Wight (1993), Eagles (1992), ve Ceballos Lascrain (1987) vb. birçok çalışmada, doğa odaklı seyahat ile ilişkilendirilirken, diğer bazı yazarlar,

doğa deneyimine dayalı boş zamana dayalı seyahatlerin bir parçası olarak değerlendirmektedir (Khan ve Su, 2003:115). Ekoturizmin tanımları hakkında olmasa da temel karakteristikleri üzerinde bir fikir birliğinin olduğu görülmektedir. Ortak özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Yücel, 2002:41);

- Doğa temelli olması (ziyaretçiler doğal alanlardaki doğal ve geleneksel kültür unsurlarını gözlemliyor ve anlamaya çalışıyorlar),
- Bio çeşitliliğin korunmasına katkıda bulunması,
- Yerel toplumların refahını desteklemesi,
- Olumsuz çevresel ve sosyo-kültürel etkilerin minimuma indirgenmesi için aktivitelerini hem turistler hem de yerel halkın sorumluluğunda düzenlemesi,
- Yenilenemez kaynakların minimum kullanımını gerektirmesi,
- Yerel mülkiyetin ve yerel topluma dönük istihdam imkânlarının üretilmesini öngörmesidir.

Doğaya dayalı turizmin pek çok boyutu olup, her çeşit seyahat doğal alanlara yöneliktir, bunlar doğa turizmi ayırımına yapmada faydalı olsalar da hepsine

ekoturizm demek doğru değildir (Wearing ve Neil, 1999: 4). Günümüzde doğa turizmi veya doğa merkezli turizm, vahşi yaşam turizmi, macera ve kültür turizmi (Bukley, 2009:5), yumuşak turizm, özel ilgi turizmi, yeşil turizm, kırsal turizm, çiftlik turizmi ve sürdürülebilir turizm türleri de ekoturizm olarak görülmektedir. Ancak, ekoturizm diğerlerinden farklı kategoride yer almalıdır. Çünkü diğer turizm türleri sadece turistik rekreasyon faaliyetleri olarak tanımlanırken, ekoturizm yerel halkı ve çevreyi koruma gibi sorumluluklar ortaya konarak tanımlanmaktadır (Honey, 2008:6-7).

Ekoturizm kavramını ilk defa kullanan Hetzer'in bu alanda belirlediği dört temel disiplin (ayağı) şunlardır; çevreye minimum etki, yerel kültüre karşı minimum etki ve maksimum duyarlılık, karşılayıcı ülkenin halk tabanına maksimum ekonomik fayda, turistin en üst düzeyde bu seyahatlerinden haz almasıdır (David ve Jean, 2003: 18). Newsome ve diğ., de benzer şekilde ekoturizmin doğa-tabanlı yanı, ekolojik sürdürülebilirlik, çevresel eğitim, yerel halka fayda ve turist tatmini sağlama gibi beş temel prensibi üzerinde durmuştur (Newsome ve diğ., 2005:14). Ekoturizm bazen yalnızca doğaya dayanan turizm türünü ifade ederken bazen de; çevreyi bozmayan, çevre kaynaklarına zarar vermeyen hatta kullanılan doğal kaynakların sürekli korunması ve doğru işletilmesine katkıda bulunan turizm türü olarak anılmaktadır.

Ekoturizm, nispeten dokunulmamış ya da bozulmamış doğal alanların manzaraların yabani bitki ve hayvanların olduğu kadar, varsa mevcut kültürel özelliklerini de inceleme görme-öğrenme belirli amaçlarla seyahat etmeyi kapsar (Özüncü, 1998: 153). Ekoturizmden sonra eko turisti tanımlamak gerekirse; "değerbilirlik, katılımcılık ve duyarlılık ruhu içinde, nispeten doğal özellikleri korunan alanları ziyaret eden kişi" olarak nitelendirilebilir. Eko turist, yaban hayatını ve doğal kaynakları kullanırken tüketici bir anlayışla yaklaşmaz, yöre insanlarının ekonomik refahına ve alanın korunmasına, doğrudan faydalanmaya yönelik istihdam ve finans araçları yaratması açısından da ziyaret edilen alana katkıda bulunur (Bolton, 1997: 236).

Uluslararası Ekoturizm Topluluğu'nun (TIES) 2006 raporuna göre; doğa turizmi tüm uluslararası seyahat

harcamalarının %7'lik kısmını oluşturmaktadır ve uluslararası pazarda ortalama yıllık büyümesi %10-12'dir. 2004 yılında, dünyada tüm turizm endüstrisi içinde ekoturizm / doğa turizmi 3 kat daha hızlı büyüme kaydetmiştir. Deniz-kum-güneş (kitle) turizmi artık "olgunlaşmış bir pazar" olarak görülmekte ve büyüme eğilimi beklenmemektedir. Analistler eko konaklama tesislerinde ve otellerde büyüme ve doğa turizminde patlama olacağını, zaten yıllık %20 büyüyen bir sektörde erken sürdürülebilir turizm dönüşümleri yapanların pazarı elde edeceğini öngörmektedir. 1990 yılından itibaren, ekoturizm yıllık ortalama %20 - %34 artmaktadır (TIES, 2006:2). Bu artışın sebebi insanların şehir hayatının sıkıntısından kurtulmanın bir yolu olarak çözümü doğada aramaları ve ulusal park ve korunmuş alanları ziyaret etmelerine bağlanmaktadır (Wearing ve Neil, 1999:4). Genellikle eko turistlerin çevreye çok daha fazla duyarlı oldukları ve doğal kaynakların zarar görmesine daha az neden oldukları kabul edilir. Ayrıca, bu turistler çevresel sorumluluk taşıyan, çevreyi korumaya özen gösteren tüketiciler olarak çevreye daha küçük bir "ekolojik ayak izi" bırakmaya çalışan kişilerdir (Sara ve Friedrich, 2006:2).

Eko turistlerin demografik özelliklerini belirlemeye yönelik yapılan çalışmalar bu turistlerin; yüksek eğitimli, ortalama gelirleri yüksek, orta yaş grubunda, gastronomi ve kültüre ilgi duyan (Björk, 2008:30), deneyimli turistler, kanaat önderleri, gezi hakkında araştırmalar yapan ve bilgi kaynağı çok önem veren kişiler olduğu göstermektedir (TIES, 2006:4). Eko turist motivasyonları ve beklentilerinde ise, genel turist tipindeki dinlenme, eğlenme ve aile gibi temel motivasyonlardan farklı olarak doğal çevre ile ilgili olduğu ortaya konmuştur. Ekoturizme yönelik motive edici unsurları aşağıdaki tablo 1'de verilmiştir;

Ekoturizm turlarına katılan kişiler genellikle küçük gruplardan oluşmaktadır. Gruplardaki kişi sayısı genellikle 20 kişiyi aşmamaktadır, 6 ile 12 kişi arası ise ideal kişi sayısıdır. Bu merkezlerde yer alan konaklama üniteleri de çoğunlukla 100 yatak kapasitesini geçmemektedir. Bu alanda çalışan seyahat acenteleri / tur operatörleri de ağırlıklı olarak küçük ve orta ölçekli işletmelerdir (Bozok ve Yılmaz, 2008:123).

Tablo 1. Ekoturizm Motivasyonları			
Motivasyonlar	Sıra	Motivasyonlar	Sıra
Vahşi ve bozulmamış doğa	1	Kültürel faaliyetler	13
Göller ve nehirler	2	Açık eğlenceleri	14
Kırsal alanlar	3	Yerel el sanatları	15
Okyanusu kıyısı	4	Aktif işyeri ortamını değiştirme	16
Basit yaşam biçimleri	5	Kendini yeniden keşfetme	17
Tarihi yerleri ziyaret	6	Tarihi yerler ve parklar	18
Benzer ilgi alanlarındaki insanlarla tanışmak	7	İndirimli ücretleri	19
Yeni yaşam biçimleri yaşamak	8	Heyecanlar	20
Fiziksel olarak aktif olma	9	Müzeler ve sanat galerileri	21
Dağlar	10	Makul fiyatlarla konaklama	22
Milli ya da bölgesel parklar	11	Hayatın zorluklarından kaçış	23
Sınırlı zamanda oldukça çok yer gezme	12	Maceracı olmak	24

Kaynak: Türker ve Çetinkaya, s:86

Tablo 2. Doğu Marmara Bölgesindeki Konaklama Arz Kapasitesi

İLLER	Otel Sınıflandırmaları					
	Turizm Yatırım ve İşletme Belgeli Tesisler			Mahalli İdarelerce Belgelendirilen Tesisler		
	Tesis Adedi	Oda Adedi	Yatak Adedi	Tesis Adedi	Oda Adedi	Yatak Adedi
Bolu	21	1 789	3 760	43	922	2 113
Düzce	12	430	880	28	686	1631
Kocaeli	28	1 558	2 546	40	842	1 887
Sakarya	13	881	1 829	57	1 212	2 832
Yalova	7	259	628	68	1 543	3 379

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeleri Genel Müdürlüğü, (2008) Konaklama İstatistikleri (Mahalli İdarelerce Belgelendirilen) İle Turizm Belgeli Tesis İstatistikleri, ISSN: 1300-6924 ve ISNN:1306-8393, s.30-38.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu araştırmanın temel amacı; Doğu Marmara Bölgesi'nin potansiyel ekoturizm kaynaklarını belirlemek ve bu kaynakların turistik amaçlarla kullanılabilirliğini değerlendirmektir. Bu kapsamda "Doğu Marmara Bölgesi'nin ekoturizmi potansiyeli var mıdır?", eğer varsa "bu potansiyel alternatif turizm türü olarak bölge turizminin geliştirilmesinde etkili olabilir mi?" sorularına cevap aramak ve çözüm önerileri sunmaktır. Araştırma, bölgenin ekoturizmi hakkında bir fikir vermesi, ekoturizm kaynaklarının geliştirilmesi, bölge turizmine sağlayacağı katkıların ortaya konması ve buna yönelik çözüm önerileri sunması açısından önem taşımaktadır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmada öncelikle ekoturizm kavramına yönelik araştırmalar ile ilgili kaynak taraması yapılmıştır. Daha sonra çalışma için örnek alan olarak seçilen Doğu Marmara Bölgesi'nin doğal ve kültürel peyzaj özellikleri ekoturizm açısından irdelenmiştir. Literatür taraması ve alan araştırmasının sentezlenmesiyle bölgenin ve yakın çevresinin ekoturizm potansiyeli ortaya konulmuş ve ekoturizm yaklaşımı çerçevesinde ekoturizm kaynaklarını geliştirme üzerine öneriler sunulmuştur.

Araştırma temel olarak ikincil veri kaynaklarından elde edilen veriler üzerinde yürütülmüştür. İkincil veri kaynakları olarak turizm literatürü yanında, konuyla doğrudan ilgili kurumların ilgili yayınları kullanılmıştır. Bunlar; illerin Sanayi ve Ticaret Odalarının, Doğu Marmara Kalkınma Ajansı'nın hazırladığı GZFT (SWOT) analizleri ve Turizm Bakanlığı hazırlanmış olduğu kitapçık, broşürler ve raporlar, Devlet Planlama Teşkilatı verileridir. Doğu Marmara Bölgesinin ekoturizm açısından taşıdığı güçlü ve zayıf yönleri ile fırsatları ve tehditleri belirlemeye yönelik GZFT (SWOT) analiz yapılmıştır.

Doğu Marmara Bölgesi'nin Ekoturizm Kaynakları Analizi

Doğu Marmara Kalkınma Ajansının yapmış olduğu tasnife göre; Doğu Marmara Bölgesi; Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu ve Yalova illerini kapsamaktadır. 22,021 km² yüzölçümüne ve 364 km² sahil şeridinde sahip bölge kültürel ve doğal kaynaklar bakımından oldukça zengindir (MARKA, 2010: 10). Aşağıdaki tabloda Doğu Marmara Bölgesi'nin konaklama arz kapasitesi verilmiştir.

Doğu Marmara Bölgesi'ndeki konaklama altyapısı olarak toplam olarak 317 farklı tesiste 21.485 kişilik kayıtlı konaklama kapasitesinin bulunduğu görülmektedir. Bunların %55'i belediye belgeli, %45'i ise Turizm Bakanlığı'ndan yatırım ve işletme belgeli tesislere ait yatak kapasiteleridir. Bölgenin konaklama işletmelerinin sayısı ve yatak kapasitesi ekoturizmin geliştirilmesi aşaması için yeterli olduğu söyleyebilir. İlerleyen dönemde eko turistler daha çok kültürel ve doğal ortamlarla bütünleşmeyi istedikleri ve küçük gruplar halinde seyahat ettikleri için bölgedeki yerel mimariye uygun küçük ölçekli işletmelere yer verilebilir. Öncelik kısa dönemde, yatak kapasitelerinin artırılması yerine, mevcut kapasitelerin doluluk oranlarının artırılması düşünülmelidir.

Bolu ili su kaynakları, orman alanları, flora zenginliği ve tarihi eserler açısından turizm sektörüne konu olabilecek birçok değer ihtiva etmektedir. İlin doğal zenginlikleri envanteri içerisine Abant, Yedigöller, Gölcük, Sünnet gölleriyle birlikte toplam 14 göl, gölet, irili ufaklı 48 suni gölet, 320 yayla, 3 tabiatı koruma alanı, 7 orman içi dinlenme alanı, 4 yaban hayatı koruma sahası bulunmaktadır. İl yüzölçümünün %59'unu ormanlar oluşturur ve bitki varlığı olarak (Düzce dâhil) 882 tür bulunmaktadır (Bulu ve Eraslan, 2008:10). Aladağ, Gerece, Esentepe, Sarıalan, At Yaylası, Kıbrısçık ve Seben ildeki önemli yaylalardır. Yaylalar rekreasyon ve

kamp imkânlarını olarak ilin önemli bir turizm potansiyeli olarak görülmektedir. Bu yaylaların en önemlileri Gerenözü ve Kızık yaylalarıdır. Kızık yaylasındaki evler değişik mimarisıyla dikkati çekmektedir. Yedigöller Milli Park'ı ve Abant Gölü Tabiat Parkı'nda heyelanın oluşturduğu göllerin bitki zenginliği ayrıca büyük bir açık hava rekreasyon potansiyeline sahip bulunması nedeniyle yörenin 1.150 hektarlık bölümü, 1988 yılında Tabiat Parkı olarak ayrılmıştır (BTSO, 2007:48). Özet olarak, ormanları, gölleri, yaylaları, yaban hayatı ve kuş gözlem alanlarını içinde barındıran dokusu bozulmamış doğal güzellikleri, kentsel sit alanları olarak ilan edilmiş evleri, doğa turları ve flora-fauna (bitki örtüsü ve hayvan varlığı) ekoturizme konu olabilecek önemli bir potansiyel arz etmektedir.

Düzce İli'nin yaklaşık olarak %47'sini ormanlar, %40'ünü tarım arazisi, %3'ünü çayır ve mera, %10'unu da tarım dışı alanlar oluşturmaktadır. Düzce zengin su kaynaklarına, şelalelere ve yaylalara (Kocayayla, Odayeri, Torkul, Topuk ve Kardüz Yaylaları) sahiptir (DTP, 2001:37). Özellikle Efteni Gölü kuşların göç yolunda bulunması ve 171 farklı kuş türünün izlenme olanağı sunan, nadir bitki türlerini barındıran eşsiz bir doğayı barındırır. 135 metre yükseklikten dökülen Güzeldere şelalesi belki Türkiye'nin en yüksekten dökülen şelalesidir. Yayla turizmi, çim kayağı, yamaç paraşütü, bitki gözlemciliği, kuş gözlemciliği, dağ sporları önemli ekoturizm aktiviteleridir (Turker ve Çetinkaya:88). Turizme açma çalışmaları devam eden ve birinci derece doğal sit alanı olan Fakıllı Mağarası'nın yanı sıra Sarıkaya, Aksu ve Gökçe ağaç mağaraları da doğal özelliğini koruyan sarkıt ve dikitler mağaracılık açısından önemli kaynaklardır (Halis ve Akay, 2008: 48).

Sakarya ili Sapanca Gölü: "Dördüncü zaman"da İzmit Körfezinin bir uzantısı iken tektonik hareketler sonucu oluşmuş, 42 km kare yüzölçümüne sahip bir tatlı su gölüdür. Sapanca Gölü su bitkileri bakımından olduğu kadar çevresindeki orman vejetasyonu ve otsu flora bakımından zengin bir alandır (Gürdal, 2007:842-843). Poyrazlar gölü; peyzaj güzellikleri, tatlı su balık varlıkları, su bitkileri, piknik ve rekreasyon alanları önemli ekolojik kaynakları ihtiva eder (Sakarya Valiliği, 2007: 82-83). Acarlar Gölü, Türkiye'de Kırklareli, İğneada Longozu'ndan sonra Türkiye'deki en büyük ikinci su basar ormandır. Gölde endemik bitki türü **Hottonia Palustris** (su menekşesi) bulunmaktadır (Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, 2007:45). Ayrıca, zengin flora ve fauna varlıkları, tatlı su balık avcılığı, yaban hayatı ve peyzaj güzelliklerine bağlı olarak gölde "kuş gözlemciliği, fotoğraf avcılığı ve bitki gözlemciliği" acarlar gölünü rekreasyon ve özel ilgi turizmi için çekici kılmaktadır (www.karasu.gen.tr). Taraklı İlçesi'ndeki 19.yy.'dan kalma Osmanlı Dönemi tarihi evlerin ve yapıların yer aldığı 120 adet sivil mimari örneği tarihi evler kültürel çekiciliklerindedir (İşsever, 1994:157). Kocaali maden deresi ve Pamukova kaymakam suyu dağ

yürüyüşü parkurları doğal güzellikleri ile her türlü ağacın mevcut olduğu bol oksijeni alanları ile yürüyüş için oldukça uygun bir ortam oluşturmaktadır (www.sakarya.gov.tr). Sakarya'da Karagöl, Acelle, Çiğdem, Dikmen, Soğucak ve Sultanpınarı yaylaları turizm faaliyetlerinin yoğunluk kazandığı yaylalardır. Bu yaylalar iklimi, doğası, zengin flora ve faunaya sahip ormanları, çeşitli spor aktivitelerine, doğa gezilerine, yakın çevrelerinde yamaç paraşütü imkânı ile çeşitli dağcılık faaliyetlerini yapma olanağı sağlar (Zengin ve Bilgiç, 2007:873).

Kocaali İli'nin hem Marmara hem de Karadeniz'e kıyısı vardır. Bu kıyılarda tabii güzellikler içinde kumsal, plaj ve tesisler ile Derbent ve Bahçecik beldelerinde içme ve ılcılar önemli turistik çekiciliklerdir (Zengin, 2006:76-162). Beşkayalar Tabiat Parkı, Ballıkayalar Vadisi, Kartepe-Kuzuyayla, Sapanca Gölü kuzey kıyı kısmı zengin florası ile bitki inceleme olanağı sunan alanlardır. Darıca-Bayramoğlu Kuş Cenneti ve Temalı Parkı'nda da kuş gözleme olanağı vardır. Bitki ve hayvan zenginliğiyle Kartepe (1606 m.) kış turizminin yanında, yaz aylarında kampçılık, trekking ve günübirlik piknik etkinliklerine de olanak sağlamaktadır. Kuzu Yaylası vahşi yaşam, doğal güzellikler, temiz hava, panoramik manzaraya sahiptir. Gebze'ye bağlı Tavşanlı köyündeki kireç taşlarının erimesi sonucu gelişen özgün jeomorfolojik şekilleri ile Ballıkayalar Vadisi dağcılık ve doğa yürüyüşleri yapmaya elverişli yerlerdir (www.kocaalikulturturizm.gov.tr).

Yalova İli'nde bulunan Yalova- Termal ve Armutlu Kaplıcaları Türkiye'nin 1. derece önemli ve öncelikli kaplıcalarındandır. Arkeolojik kalıntılar ve doğal kaynaklar bakımından da zengin olan bölge Yalova'nın termal turizminde önemli yer tutmaktadır. Ayrıca bölgede 13,5 hektar arazi üzerinde kurulmuş Karaca Arboretuma (canlı ağaç müzesi) mevcuttur. Bugün yaklaşık 7000 civarında değişik bitki tür, alttür, varyete ve kültür formunu barındırmaktadır (www.yatub.org). Erikli, Delmece ve Karlık yaylaları etrafında her türlü orman ağaçları, içme suları ve endemik bitkiler bulunmaktadır. Hersek Köyü Lagün Gölü, Doğal Sit olarak, Termal Suşehri, III. Derece Arkeolojik ve Doğal Sit olarak, Soğucak Köyü'nde Mağara kültür ve tabiat varlığı olarak tescil edilmiştir. Sudüşen Şelalesi ve çevresi doğal bir yürüyüş parkurudur. Bu güzergâh foto safari, doğa yürüyüşü ve piknik alanı olarak kullanılmaktadır (www.yalovakulturturizm.gov.tr).

Doğu Marmara Bölgesi'nin GZFT (SWOT) Analizi

GZFT analizi incelenen kuruluşun, tekniğin, sürecin veya durumun güçlü ve zayıf yönlerini belirlemekte ve dış çevreden kaynaklanan fırsat ve tehditleri saptamakta kullanılan bir tekniktir. GZFT analizinde amaç; iç ve dış etkenleri dikkate alarak, var olan güçlü yönler ve fırsatlardan en üst düzeyde yararlanacak, zayıf yönlerin ve tehditlerin etkisini en aza indirecek plan ve stratejiler

Tablo 3: Doğu Marmara Bölgesi'nin GZFT (SWOT) Analizi

İçsel Faktörler	
Güçlü Yanlar (Strengths)	Zayıf Yanlar (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none"> Ekoturizmüne uygun iklim, endemik bitki türleri, doğal kaynaklar ve bozulmamış çevre (göller, yaylalar, şelaleler, ormanlar, akarsular, vb.), Coğrafi konum ve ana pazarlara olan yakınlık (Ankara-İstanbul-Bursa), Ekoturizm amaçlı kullanılabilecek özelliklere sahip Milli ve Tabiat Parklarının bulunması, Dağcılık ve dağ turizmi açısından yüksek değerli Bolu (Kartalkaya), Kocaeli (Kartepe) gibi dağların olması, Günübirlikçi ve hafta sonu turistik talebin uzun yıllardır devam ediyor olması, Son yıllarda turizmin gelişmesi için halkın desteğinin artması, Bölge genelinde orta ve yükseköğretim düzeyindeki okullarda hizmetler sektörüne yönelik programların varlığı, Otantik değeriyle orijinalliğini koruyan Taraklı, Göynük ve Mudurnu Tarihi Evlerin varlığı, Turizme yönlendirilebilecek işgücünün varlığı. Jeotermal su kaynaklarının varlığı. 	<ul style="list-style-type: none"> Turistik faaliyetlerinin daha çok hafta sonu, kısa ve parçalı turizm şeklinde gerçekleşmesi, Doğal güzelliklerin ulusal ve uluslararası düzeyde yeterince tanınıyor olmaması, Altyapı imkânları ve turistik işletmelerin istenilen düzeyde gelişmemiş olması, Turistik alanlarda günübirlik turizme bağlı olarak oluşan çevresel kirlilik, Kendine özgü yerel kültürün yeterince tanınıyor olmaması, Düzensiz ve çarpık kentleşme sonucunda çevrenin giderek bozulması, Bölgede yapılabilecek turizm türlerini profesyonel anlamda ele alan ve inceleyen kuruluş olmaması, Turizm açısından bölgede yeterince girişimci kültürünün olmayışı, Bölgeye en hızlı ve konforlu ulaşımı sağlayacak havaalanının olmaması.
Dışsal Faktörler	
Fırsatlar (Opportunities)	Tehditler (Threats)
<ul style="list-style-type: none"> Bölgenin rekabet gücünün yüksek olduğu doğaya yönelik turizmüne olan ilginin yoğunlaşması, Gelişen ulaşım olanakları ve buna bağlı olarak uzun mesafeli seyahat imkânlarının gelişmesi, Bölgede turizmin önemin giderek daha fazla kitle tarafından kabul edilmeye başlanması, Yayla turizm merkezi ilan edilen yaylaların özelliğinde yaylaların olması, İnsanların kitle turizminin yarattığı sıkıntıdan sakın bölgelere kaçmak istemesi, AB tarafından turizm geliştirme projelerine sağlanan potansiyel fonların olması, Bölgede ekoturizme açık alanların bulunması (Milli Parklar ve Tabiat Parkları). 	<ul style="list-style-type: none"> Bölgenin deprem kuşağı üzerinde yer alması nedeniyle oluşan olumsuz imaj, Bölgenin turistik imajının zayıf olması, Sanayileşme ve kentleşmenin hava, su, deniz ve toprak kirliliğine neden olması, Doğa ve kültür turizmüne fazla önem verilmemesi, yoğunluğun kıyı turizmüne verilmesi, Yaylaların özgün mimarisinin modern malzeme kullanımı sonucu yok olması, kaçak yapılaşma, denetim yetersizliği, Arkeolojik sit alanlarında kaçak kazılar yapılması, Bölgede dağınık ve plansız yerleşim alanlarının olması,

geliştirmektir (Robert, 2002:632). Bu kapsamda, Doğu Marmara bölgesinin ekoturizmde güçlü, zayıf yanları ve karşılaşılabileceği fırsatlar, tehditler aşağıdaki gibi belirtilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Doğu Marmara bölgesi gerek coğrafi konumu, gerekse turistik değerleri ile ülke turizmde önemli bir yere ve potansiyele sahiptir. Bölge sahip olduğu sayısız doğal güzellikler sayesinde doğayla bütünleşme, yöresel kültürü ve otantik değerleri tanıma isteğinde olan eko turistler için önemli bir merkez olabilir. Ayrıca, bölgedeki doğal ve kültürel değerler yöre insanının misafirperverliğiyle birlikte sunulduğunda eko turisti fazlasıyla tatmin edecek motivasyonlar ihtiva etmektedir. İllerin ekolojik kaynakları ve ekoturizm faaliyetleri aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- Bolu İli doğal zenginlikleri envanteri içerisine Yedigöller ve Abant Gölü tabiat parkları, Gölcük, Sünnet gölleriyle birlikte toplam 14 göl ve gölet ile irili ufaklı 48 suni gölet, 320 yayla, 3 tabiatı koruma alanı, 7 orman içi dinlenme alanı, 4 yaban hayatı koruma sahası

bulunmaktadır. Turizm faaliyetleri olarak, yayla turizmi, doğa yürüyüşü, yaban hayatı gözlemlene, atlı ve bisikletli doğa yürüyüşü, sportif olta balıkçılığı, foto-safari, kuş gözlemciliği (ornitoloji), botanik (bitki inceleme), akarsu turizmi (kano-rafting) ve Kartalkaya'da kış turizmi yapılabilir.

- Düzce İli'nin yüzölçümünün %47'sini kaplayan ormanları, rekreasyon amaçlı kullanılabilecek yaylaları, doğa harikası Samandere ve Güzeldere Şelaleleri, Efteni Kuş Cenneti ve Hasanlar Baraj Gölü, Kaplıcaları, Akarsuları önemli ekolojik kaynaklardır. Yayla turizmi, bitki ve kuş gözlemciliği, mağaracılık, çim kayağı, yamaç paraşütü, dağ sporları, doğa yürüyüşü, yaban hayatı gözlemlene, atlı ve bisikletli doğa yürüyüşü, sportif olta balıkçılığı, avcılık ve akarsu turizmi (kano-rafting) ekoturizm faaliyetleri yapılabilir.

- Sakarya İli peyzaj özellikleri sergileyen gölleri, çok çeşitli flora ve fauna varlıkları, termal kaynakları, gizemli yaylaları, doğal kumsal ve plajları, doğa ve su sporları yapılabilen rekreasyon alanları ve yörelere özgü kültürel değerleriyle birçok turistik faaliyetin yapılmasına olanak sağlar. Yaylalarda, akarsu ve göller

çevresinde, kano-rafting, yayla turizmi, kamp ve karavancılık, doğa yürüyüşü (trekking), hava sporları (yamaç paraşütü, yelken kanat, planör) bitki ve kuş gözlemciliği (ornitoloji), olta balıkçılığı, atlı ve bisikletli doğa yürüyüşü yapılabilir.

- Kocaeli İli Beşkayalar Tabiat Parkı, Ballıkayalar Vadisi, Kartepe-Kuzuyayla, Sapanca Gölü kuzey kıyı kısmı, Darıca-Bayramoğlu Kuş Cenneti ve Temalı Parkı ve Kartepe (1606 m.) kayak merkezi zengin florası ile faunaya sahip yerlerdir. Bu yerler ilde botanik (bitki inceleme), dağa tırmanma, kuş gözleme (ornitoloji), karavan ve kampçılık, doğa yürüyüşü (trekking), foto safari, kış turizmi olanağı sunan alanlardır.

- Termal kaynaklar yanında arkeolojik kalıntılar ve doğal güzellikler bakımından da zengin olan Yalova İli'nde Karaca Arberetuma, yaylalar, endemik bitkiler, lagün gölü, mağaralar, şelaleler vardır. Bu yerlerde termal turizmi, foto safari, doğa yürüyüşü (trekking), botanik (bitki inceleme), kuş gözlemciliği (ornitoloji), kamp ve karavancılık, mağaracılık, tarım ve çiftlik (Agro) yerleri önemli ekoturizm çeşitleridir.

Görüldüğü gibi bölge bir taraftan sahip olduğu zengin flora ve faunayı barındıran ormanları, yaylaları, av ve yaban hayatına sahip gölleri, dağları doğal cazibe unsurlarını olarak göze çarparken, diğer taraftan tarihi evler, gastronomi, el sanatları gibi kültürel değerler ve olaylar çok çeşitli turistik faaliyetlerin yapılmasına olanak sağlamaktadır. Buna ek olarak ulaşımın kolay olması, turist gönderen şehirlere yakınlığı ve turizm işletmelerinin varlığı bölgenin pazarlanabilirliğinin mümkün olduğunu göstermektedir.

Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu ve Yalova illerinin tanıtımını üstlenen Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA), bölgesel ölçekte tanıtım yapmak için kurulmuş. Nitekim 5 ilin katıldığı son Doğu Akdeniz Uluslararası Turizm ve Seyahat Fuarı'nda (2011) 2 bin metre kare alanda stant açılarak etkili tanıtım yapılmıştır. Fuara turizm profesyonelleri, seyahat acentaları ve tur operatörleri geleceği düşünülerek destinasyon odaklı pazarlama anlayışı benimsenmiş, bu kapsamda tanıtım faaliyetleri il yada ilçe bazında değil de tematik turizm eksenine göre yapılmıştır. Bu sayede doğa turizmine yönelik gezi yapan bir acenta 5 ilde bulunan tüm doğa aktivitelerini bir arada bulma imkânı bulmuştur. Örneğin; acenta gezi programı hazırlarken turistlere Gebze Ballıkayalar'da tırmanma, Kartepe'de ata binme, Düzce'de rafting, akşam güneş batımını Akçakoca'da seyretme ve gece turistleri köyde konaklatıp sabah köy kahvaltısı yaptırma imkanı olduğu gibi bilgileri tek bir tematik alanda bulabilir ve rezervasyon yaptırabilir.

Doğu Marmara Bölgesi'nin ortak pazarlanmasındaki amaç, bu illerin tek başına turisti bölgede tutmak için ürün çeşitliliğinin yetersiz olması ve daha çok günübirlikçi turistlerin yoğun ilgi göstermesi sektörün gelişmemesinin en önemli nedeni olarak kabul edilmesidir (Yosmaoğlu ve Engin, 2002:17). Oysa asgari yatırım (küçük ölçekli turizm işletmeleri) ve çaba ile kısa süre içinde ekonomik

katkı sağlayabilecek ekoturizm, ortak pazarlama anlayışı sayesinde ürün çeşitliliği artacaktır. Böylece turistler bireysel veya küçük gruplar halinde farklı illerin oluşturduğu bir tur paketi satın alarak bölgeye gelecek ve daha uzun süre konaklama yapacaktır. Bunun için geniş yelpazeli ürün arzı ve hizmet zinciri oluşturmak gerekmektedir. Bu kapsamda, Yalova'da termal kaynakların yanında doğal alanların keşfedilmesini kapsayan birkaç günlük gecelemin ardından Kocaeli'nde Darıca-Bayramoğlu Kuş Cenneti'nde kuş gözlemciliği veya Kartepe'de kışın kayak, yazın ise, atlı gezileri kapsayan birkaç gecelik seyahatler yapılabilir. Buradan Sakarya'ya geçilerek Sapanca, Acıkar Longoz ve Akgöl göllerini ve Taraklı Tarihi evlerin gezilmesini kapsayan doğal ve kültürel içerikli iki-üç günlük gezinin ardından Düzce'deki yaylalarda ve 171 çeşit kuş türünün olduğu Efteni Gölü çevresinde kuş gözleme ve doğa yürüyüşü yapılabilir. Bolu'da ise; yaylalarda özgün yayla evlerini ve doğal güzellikleri tanıma, Abant ve Yedigöller Milli parklarını ziyaret, Kartalkaya' da kayak yapma veya yaban hayatı koruma alanlarında geyik, karaca gibi hayvanları gözlemlemeyi kapsayan turlar yapılabilir.

Ekoturizmi uluslararası turizm endüstrisinin hızlı bir şekilde büyüyen bileşenleri olup, son zamanlarda seyahat endüstrisinin yüksek büyüme alanlarından biri haline gelmiştir (Higgins, 1996:12). Bunun sonucunda yerel ekonomide çeşitlilik yaratılmış, özellikle tarıma dayalı aktivitelerle yeterli istihdam sağlayamayan yerel halka doğrudan veya dolaylı yeni iş olanakları sağlamıştır. Turistlerden elde edilecek gelirler bölgedeki doğal ve kültürel kaynakların koruma ve bakımlarına harcama yapılması için maddi olanak sağlar (Koçan, 2011: 94). Bu kapsamda ormanları, florası, yaylaları, göllerinin yanı sıra zengin tarım kaynaklarına sahip olan bölgede, kırsal alandaki potansiyeli harekete geçirerek tarıma dayalı turizmi geliştirmek mümkündür. Çiftlik evlerinde konaklama, yöredeki el sanatlarını geliştirme, doğa ile bütünleşme, geleneksel yayla ya da çiftlik evlerinin restorasyonu yoluyla turizm ayrı bir boyut kazanabilir. Bölge illerinden 4'ünün denize kıyısının olması, yayla turizmine elverişli platolar, orman zenginliği, doğal güzelliği olan çok sayıda mekan, kış turizmine uygun birçok alan, yamaç paraşütü, rafting, trekking ve daha birçok turistik aktivite ile birlikte değerlendirildiğinde oldukça önemli bir destinasyon olma özelliğindedir.

Bölgede ekoturizmi potansiyelin artırılabilmesi için kamu ve özel sektör yöneticileri ile yatırımcıların yapması gereken alt ve üst yapı yatırımları olarak şunlar önerilebilir (Bozok ve Yıldız, 2008:132);

- Yöre halkının doğal ve kültürel miraslarını öğrenmesi ve bu değerleri yükseltmesi için bilgilendirme toplantıları yapılmalı ve eğitim programları sağlanmalıdır,
- Ekoturizm için planlanan yerlerde dışsal kaynaklardan çok kaliteli ürün ve hizmeti içeren içsel kaynaklar kullanılarak, sızıntı (leakage) miktarı en aza indirilmelidir.

- Özellikle kırsal alanlardaki yollar doğal yapıya zarar vermeyecek şekilde inşa edilerek bu bölgelere ulaşım kolaylaştırılabilir (Türker ve Çetinkaya, 2007: 88).
- Orman ve bitki örtüsünün yoğun olduğu yerlere yürüyüş parkurları yapılmalıdır.
- Ulaşımın zor olduğu doğal kaynaklara (şelale, akarsu, yayla) ulaşmak için doğal yapıya uygun patika yollar açılarak ulaşılabilirlik sağlanabilir,
- Sürdürülebilirlik çerçevesinde yayla evleri ve ağaç evlerin örnekleri sivil mimariye uygun tarzda yapılarak konaklama ünitesi olarak değerlendirilebilir,
- Ekoturizm için rehberlik yapacak turist rehberlerinin yetişmesi sağlamak.

KAYNAKÇA

BEETON, Sue, (1998). **Ecotourism: A Practical Guide for Rural Communities**, Land links Press, Australia.

BJÖRK, Peter (2008). **The Finnish Ecotourism Market Profile**, e-Review of Tourism Research (RTR), Vol. 6, No.2, 2008 <http://ertr.tamu.edu>, pp.30-36.

BJÖRK, Peter (2007). **Critical Issues In Ecotourism: Understanding A Complex Tourism Phenomenon**, Inclined, *Definition Paradoxes: From Definition*, 2. Section, auditor; James E. S. Hingham, Butterworth-Heinemann Press, USA

BOLTON, Melvin, (1997). **Conservation and the Use of Wildlife Resources**, Editor: Melvin Bolton, Chapman & Hall, Coined, *“Loving them: Wildlife and Ecotourism”* Earth Scan Publications, London, pp. 231-249.

BOLU TİCARET VE SANAYİ ODASI (BTSO), (2007). **Bolu İli Turizm Sektörü Kümelenme Çalışması Analiz Raporu**, BTSO Yayınları, BTSO, Bolu.

BOZOK, D. ve YILMAZ Ö. (2008). **Turistik Ürün Çeşitlendirmesi**, Editör: Hacıoğlu, N. ve Avcıkurt. C, İçinde, *“Ekoturizm”* Nobel Yayınları, Ankara.

BUCKLEY, Ralf, (2009). **Ecotourism: Principles and Practices**, CAB International Publishing, USA and UK by Cambridge University Press, Cambridge,

BULU, M. ve ERASLAN, H. (2008). **Bolu İli Turizm Sektörünün Uluslararası Rekabetçilik Analizi**, www.urak.org/URAK_Yayinlar/2008BuluVeEraslan.pdf, Erişim.21.03.2011.

DAVID A. F. and JEAN-PIERRE C, (2003). **Eco-tourism**, Rutledge Taylor and Francis Group, New York, USA.

DTP, (1998). **Sakarya İli İktisadi Raporu 1998**, Adapazarı Ticaret ve Sanayi Odası Yayını, Yayın No: 1998/2, Sakarya.

DOĞU MARMARA KALKINMA AJANSI [(MARKA) (2010)], **TR 42 Doğu Marmara Bölge Planı 2010-2013**, http://www.marka.org.tr/bolge_plani.asp, Erişim: 05.03.2011.

ERDOĞAN, Nazmiye, (2003). **Çevre ve (Eko) Turizm**, Erk Yayınevi, Ankara.

GÜRDAL, Mehmet, (2007). **Sakarya İli'nde Turizm Yönelik Gelişme Modelinde Yeni Yaklaşımlar ve Fırsatlar**, I. Ulusal Karasu Türkiye Turizmi Kongresi 7-8 Eylül 2007, Detay Yayıncılık, Ankara, 2007.s: 839-851.

HALİS, M, AKAY, B. (2008), **”Turistik Potansiyellerini Değerlendirme Bakımından Sakarya ve Düzce Örneği”** VII Geleneksel Turizm Paneli, Sakarya.

HIGGINS, Bryan, R. (1996). **The Global Structure of Nature Tourism Industry**, Journal Of Travel Research, Volume: 35, Issue: 9, Pp: 11-18.

İŞSEVER, Ahi Naci (1994), **Taraklı**, MNA Ajans Yayınevi, Ankara.

HONEY, Marta (2008). **Ecotourism And Sustainable Development: Who Owns Paradise?**, 2nd Ed., Island Press, Washington.

KHAN, M, and SU, K, (2003). **Service Quality Expectations of Travelers Visiting Cheju Island in Korea**, Journal Of Ecotourism Vol. 2, No. 21472, pp: 114-126.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI, (2007). **Türkiye Turizm Stratejisi (2023)**, Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları, Ankara.

KOÇAN, Nurhan (2011). **Mudurnu (Bolu) ve Yakın Çevresi Peyzaj Özelliklerinin Ekoturizm Kapsamında İrdelenmesi**, Gümüşhane Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi Cilt/Volume: 1 Sayı/ Number: 1 Yıl/ Year: 201, ss:87-97.

NEWSOME, D., DOWLING, R. ve MOORE S. A. (2005). **Wildlife Tourism**, Channel View Publications, Canada.

ÖZGÜÇ, Nazmiye, (1998). **Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler**, 2. Baskı, Çağatay Kitapevi, İstanbul.

ROBERT G. Dyson, (2002). **Strategic Development and SWOT Analysis at the University of Warwick**, European Journal Of Operational Research 152 (2004) 631-640.

SAKARYA VALİLİĞİ, (2007). **Alternatif Turizmin Yeni Adresi: Sakarya**, Tanıtım Kitabı, 1. Baskı, Ekin Grubu, Sakarya.

SARA, D. and FRIEDRICH L, (2006). **Selective Marketing for Environmentally Sustainable Tourism**, Article In Press Science Direct, München, Germany.

T.C. TARIM VE KÖY İŞLERİ BAKANLIĞI STRATEJİ GELİŞTİRME BAŞKANLIĞI, (2007). **TR4 Doğu Marmara Bölgesi Tarım Master Planı**, www.Tarim-ve-Koyisleri-Bakanligi.gov.tr, Erişim: 05.05.2011.

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YATIRIM VE İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (2008). **Konaklama İstatistikleri (Mahalli İdarelerce Belgelendirilen) ile Turizm Belgeli Tesis İstatistikleri**, ISSN: 1300-6924 ve ISNN:1306-8393, s,30-38.

TÜRKER, N. ve ÇETİNKAYA, A. (2007). **“A Research Study On The Improvement Of Ecotourism And Its Resources In The Western Black Sea Region”**,

2007 Uluslararası Turizm Bienali, 30 Nisan-05 Mayıs 2007, Çanakkale Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik YO, Çanakkale/TURKEY.

YOSMAOĞLU, N. ve ENGİN, F. (2002), **Düzce İl Gelişme Planı Hizmetler Sektörü Raporu**, http://www.duzce.gov.tr/dosyalar/digp/digp_hizmetler_raporu.pdf, Erişim: 03.05.2011.

YÜCEL, Cengiz, (2002). **Turizmde Yükselen Değer: Ekoturizm**, TÜRSAB Ar-Ge, http://www.tursab.org.tr/dosya/1023/02nieko_1023_1889046.pdf. Erişim: 30.03.2011.

WEARING, Stephan and NEIL John (1999), **ECOTOURISM Impact, Potentials and Possibilities**, Butterworth- Heinemann an Imprint of Elsevier Science, Oxford, London

ZENGİN, Burhanettin ve BİLGİÇ, İbrahim, (2007). **Sakarya İli Yaylalarının Turizm Açısından Pazarlanabilirlik Sorunları ve Çözüm Önerileri**, I. Ulusal Türkiye Turizmi Kongresi, Detay Yayıncılık, ss: 853–881, Ankara.

ZENGİN, Burhanettin, (2006), **Turizm coğrafyası, Türkiye Genel ve Bölgeler Turizm Coğrafyası**, Değişim Yayınları, İstanbul.

The International Ecotourism Society (TIES), (2006). **TIES Global Ecotourism Fact Sheet**, www.ecotourism.org/ Erişim:05.03.2011.

<http://www.bolukulturturizm.gov.tr/belge/1-63988/konaklama-tesisleri.html>, Erişim Tarihi: 06,03,2011

<http://www.duzcekulturturizm.gov.tr/belge/1-56845/turizm-konaklama-tesisleri.html>, Erişim Tarihi: 06,03,2011

<http://www.yalovakulturturizm.gov.tr/belge/1-63478/dogal-anitlar-ve-sit-alanlari.html>, Erişim Tarihi: 21.03.2011.

<http://www.kocaelikulturturizm.gov.tr/belge/1-56018/kara-sporlari.html>, Erişim: 21.03.2011.

www.sakarya.gov.tr / Giriş / **Kültür ve Turizm / Turizm / Yayla Turizmi / Kıyı Turizmi / Sağlık Turizmi / Doğa Turizmi**, (06.03.11)

<http://www.karasu.gen.tr> / Gezi Rehberi / **Acarlar (Gölü) Longozu**, Erişim Tarihi (23.03.11)